

Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret (SOU 2025:6)

Remiss från Försvarsdepartementet
Remisstid den 13 maj 2025

Förslag till beslut

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Föredragande borgarrådet Anders Österberg

Sammanfattning av ärendet

Utredningen om det civila försvarets personalförsörjning har sedan 2023 haft i uppdrag att utreda hur det civila försvaret kan tryggas. Försvarsdepartementet har remitterat betänkandet *Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret (SOU 2025:6)* till bland annat Stockholms stad för yttrande.

Uppdraget har innefattat att analysera förutsättningarna för att säkerställa det civila försvarets personalbehov med totalförsvarspliktig personal och att föreslå en långsiktigt hållbar personalförsörjning av det civila försvaret som är anpassad efter dagens samhälle och de behov som finns inom det civila försvaret samt att föreslå nödvändiga författningsändringar för att förslagen ska kunna genomföras.

Författningsändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2026.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret.

Stadsledningskontoret välkomnar att personalförsörjningen av det civila försvaret har utretts och instämmer i stora delar av utredningens slutsatser och förslag på författningsändringar. Stadsledningskontoret finner det dock anmärkningsvärt att verksamheten *kommunal teknisk förvaltning* inte föreslås omfattas av aktivering eller vidare utredning.

Föredragande borgarrådets synpunkter

Liksom stadsledningskontoret välkomnar jag utredningen och ställer mig i stort bakom förslagen som lagts fram och anser att utredningens slutsatser är väl avvägda.

Som en av landets största arbetsgivare berörs Stockholms stad i stor utsträckning av förslagen och jag instämmer i slutsatsen om att gällande lagstiftning om allmän tjänsteplikt är ändamålsenlig. Det är däremot olyckligt att de ansvariga myndigheterna inte har bidragit till en rättvisande behovsanalys då de avstått från att samla in underlag från landets alla kommuner och regioner. Behovsanalysen kan inte anses vara fullständig utan underlag från dem.

Jag anser även att kommunal teknisk förvaltning är en verksamhet som ska omfattas av civilplikt. Kommunal teknisk förvaltning är grundläggande för samhällets funktionalitet och kommer behöva personalförstärkningar vid höjd beredskap. Därför bör utredningens förslag om att verksamheten kommunal teknisk förvaltning inte föreslås omfattas av aktivering eller vidare utredning avstyrkas.

I övrigt hänvisar jag till stadsledningskontorets synpunkter och förslag.

Stockholm den 23 april 2025

Anders Österberg

Bilaga

Remiss - Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret (SOU 2025:6), dnr KS 2025/271-1.1

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Ärendet

Enligt utredningen ska den grundläggande principen för personalförsörjningen av det civila försvaret vara att totalförsvars viktig civil verksamhet så långt det är möjligt ska bemannas med befintliga arbetstagare och uppdragstagare vid höjd beredskap samt vid behov med stöd av den allmänna tjänsteplikten.

Om detta inte räcker för att upprätthålla verksamheten kan personalförstärkning tillgodoses genom exempelvis avtal med frivilliga, beredskapsavtal med tjänsteleverantörer eller planering för utbildning av personal vid höjd beredskap.

Utredningen menar att användning av plikt i form av civilplikt eller anvisning med allmän tjänsteplikt vid höjd beredskap ska övervägas först om behoven av personalförstärkning inte kan tillgodoses på annat sätt.

Oavsett åtgärd menar utredningen att det är av avgörande betydelse att bemanningsansvariga i det civila försvaret, exempelvis kommuner, har en planerad bemannad krigsorganisation. Det är genom denna planering brister i bemanningen kan upptäckas, och åtgärder vidtas för att säkerställa en tillräcklig bemanning vid höjd beredskap.

Processen framåt för en utökad civilplikt

Utredningen föreslår att regeringen aktiverar civilplikten generellt i det civila försvaret. Mönstring och fullgörande av civilplikt med längre grundutbildning ska hjälpa till att trygga personalförsörjningen av det civila försvaret under överskådlig framtid. Den breda aktiveringen av civilplikten innebär inte i sig att civilplikt genast kan fullgöras i alla verksamheter. Regeringen kan och bör prioritera vissa verksamheter där behoven av civilpliktiga är störst.

Utredningen har sett över den befintliga listan med verksamheter i det civila försvaret där civilplikt får fullgöras och föreslår att *bevakningsverksamhet och drift, underhåll och reparationer inom elektroniska kommunikationer* ska läggas till, medan verksamheten *själavård och sociala insatser* ska tas bort.

Utredningen föreslår även att regeringen ger ansvariga myndigheter i uppdrag att utreda implementeringen av civilplikt för fem verksamhetsområden där det finns ett tydligt behov av civilplikt för att säkerställa personalförsörjningen vid höjd beredskap och att dessa områden bör prioriteras för inskrivning av civilpliktiga:

- Kommunal räddningstjänst (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB))
- Drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet (Affärsverket svenska kraftnät)
- Hälso- och sjukvård (Socialstyrelsen)
- Drift, underhåll och reparationer inom elektroniska kommunikationer (Post- och telestyrelsen)

- Bevakningsverksamhet (Polismyndigheten)

För dessa verksamheter kommer inskrivning med civilplikt efter mönstring med efterföljande grundutbildning att behövas.

Utöver de fem prioriterade områdena anser utredningen att sex ytterligare verksamhetsområden kan behöva civilplikt, men att underlagen för närvarande inte är tillräckliga för att avgöra det faktiska behovet. Utredningen föreslår att regeringen ger ansvariga myndigheter i uppdrag att utreda och bedöma behovet och förutsättningarna för civilplikt i följande sex verksamhetsområden:

- Befolkningsskydd (MSB)
- Transportområdet (Trafikverket)
- Drift, underhåll och reparationer inom andra energislag än el (Statens energimyndighet)
- Socialtjänst inklusive äldreomsorg och funktionshinderområdet (Socialstyrelsen)
- Tandvård (Socialstyrelsen)
- It-system och cybersäkerhet (MSB)

Enligt utredningen bör uppdragen efter en delredovisning av behovet av civilplikt direkt kunna övergå till att utreda implementeringen av civilplikt där det behövs.

Utredningen föreslår även att följande verksamheter ska finnas kvar på listan över verksamheter som *får* omfattas av civilplikt, men att de för närvarande varken ska aktiveras eller utredas:

- Kommunal tillsyn inom miljö- och hälsoområdet
- Veterinärverksamhet
- Flyktingmottagning
- Kommunal teknisk verksamhet
- Kommunal informationsverksamhet
- Tillsyn av barn och elever (ingår i nuvarande lista i barn- och familjeomsorg)
- Begravningsverksamhet

En funktion eller sektor för personalförsörjningsfrågor

Utredningen poängterar att en stor del av planeringen för personalförsörjningen av det civila försvaret åvilar de bemanningsansvariga, att sektorsansvariga myndigheter ska samordna inom sina sakområden, och att civilområdesansvariga länsstyrelser och övriga länsstyrelser ska samordna inom sina geografiska områden.

Utredningen menar att det behöver finnas möjligheter att inrikta och samordna delar av personalförsörjningen på en övergripande nationell nivå och föreslår därför en

funktion eller sektor på övergripande nationell nivå med tydligt ansvar för personalförsörjningen i det civila försvaret.

Frivilliga försvarsorganisationer bör få en större roll för personalförsörjningen

Utredningen framhäver att frivilliga försvarsorganisationer och deras medlemmar spelar en viktig roll i personalförsörjningen av det civila försvaret och att dessa bör ha en betydligt större roll i arbetet med att tillgodose behoven av personalförstärkning i det civila försvaret.

Utredningen föreslår att regeringen ger MSB i uppdrag att i samverkan med Försvarsmakten utreda de frivilliga försvarsorganisationernas roll i personalförsörjningen av det civila försvaret.

Behov av en tydligare terminologi

Utredningen föreslår vissa ändringar i terminologin när det gäller det civila försvaret. Ordet *krigsplacering* används i dag i olika betydelser och utredningen anser att ordet endast ska användas i relation till värnplikt eller civilplikt enligt totalförsvarspliktslagen. Syftet med det är enligt utredningen att öka tydligheten om vad som är den rättsliga och faktiska innebörden av en krigsplacering.

Utredningen föreslår vidare att ordet *beredskapsregistrering* ska användas för sådan registrering som Pliktverket gör av totalförsvarspliktiga som placerats i en krigsorganisation i det civila försvaret till följd av avtal om tjänstgöring vid höjd beredskap.

Utredningen föreslår också att ordinarie personal som i och med anställningsavtalet är placerad i en krigsorganisation inte behöver registreras hos pliktverket.

Utredningen vill också se förtydliganden gällande vilka som avses med uttrycket *bemanningsansvariga* i det civila försvaret och föreslår att bemanningsansvariga utgörs av myndigheter, kommuner och regioner. Vidare ska enskilda som till följd av författning eller överenskommelse med det allmänna vara skyldiga att ha en krigsorganisation och således anses vara bemanningsansvariga.

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt

Utredningen föreslår att statliga myndigheter, kommuner, regioner och näringsidkare på begäran av Pliktverket bör vara skyldiga att lämna uppgifter om en totalförsvarspliktigs personliga förhållanden som behövs för att bedöma hans eller hennes förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt. Vid höjd beredskap bör denna skyldighet även gälla för att bedöma dennes förutsättningar att utföra arbete eller delta i utbildning efter anvisning med allmän tjänsteplikt.

Utredningen föreslår också att Pliktverket bör vara skyldigt att på begäran av statliga myndigheter, kommuner och regioner som gör annan utredning än mönstring lämna ut uppgifter om vilka totalförsvarspliktiga som utan grundutbildning längre än 60 dagar kan antas ha förutsättningar att fullgöra civilplikt i en viss befattning.

Förslag till lag om ändring i säkerhetsskyddslagen (2018:585)

Utredningen anser att totalförsvarspliktiga som skrivs in med civilplikt efter grundutbildningen och kommer att krigsplaceras i en befattning placerad i säkerhetsklass, bör anses delta i säkerhetskänslig verksamhet redan under den tid som grundutbildningen pågår. Registerkontroll som ska göras inför placering i säkerhetsklass 3 bör då få genomföras utan föregående placering i säkerhetsklass. Pliktverket bör göra bedömningen av säkerhetsprövningen.

Vidare anser utredningen att totalförsvarspliktiga som krigsplacerats med civilplikt i en befattning i säkerhetsklass bör anses delta i säkerhetskänslig verksamhet under den tid som beslutet om krigsplacering kvarstår. I detta fall bör bedömningen av säkerhetsprövningen göras av den som ska bedriva verksamheten i vilken befattningen finns.

Remissammanställning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 25 mars 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret välkomnar att personalförsörjningen av det civila försvaret har utretts och att lagen om totalförsvarsplikt till viss del har förtydligats genom utredningens arbete. Stadsledningskontoret delar i stora drag utredningens slutsatser och förslag.

Stockholms stad är Sveriges största kommun och huvudstad. Staden är också en av Sveriges största arbetsgivare med närmare 45 000 anställda. En majoritet av dessa verkar i stadens samhällsviktiga verksamhet. En betydande del av den samhällsviktiga verksamheten är totalförsvarsviktig och staden har även ett antal tillkommande totalförsvarsviktiga verksamheter vid höjd beredskap.

Stockholms stads nuvarande planering för höjd beredskap har utgått från en likartad tolkning av lagen om totalförsvarsplikt som görs i utredningen. Det vill säga att bemanningsansvariga ska ha en planerad bemannad krigsorganisation och att den grundläggande principen för stadens personalförsörjning ska vara att den totalförsvarsviktiga verksamheten så långt det är möjligt ska bemannas med befintliga arbetstagare och uppdragstagare vid höjd beredskap.

Stockholms stad har i sin planering genomlyst hela organisationen och gjort en prioritering av all verksamhet för att säkerställa en ändamålsenlig personalförsörjning vid höjd beredskap. Det finns därtill en planering för hur resurser ska omfördelas mellan verksamheter för att förstärka de totalförsvarsviktiga verksamheterna. Stockholms stad jobbar aktivt med att kommunicera budskapet, till stadens samtliga

anställda, att de viktiga uppgifter staden har vid höjd beredskap kräver att alla anställda fortsätter att verka i sin ordinarie tjänst eller i annan verksamhet inom Stockholms stad. Med det sagt delar stadsledningskontoret utredningens slutsats om att gällande lagstiftning om allmän tjänsteplikt är ändamålsenlig.

Stadsledningskontoret välkomnar även utredningens förtydligande om att ett beslut om allmän tjänsteplikt kan avse hela arbetsstyrkan vid en viss arbetsplats eller hos en viss arbetsgivare och att det i så fall inte behöver vara preciserat till enskilda befattningar. Stadsledningskontoret ser också positivt på att det inte krävs en skriftlig underrättelse för vardera anställd eftersom det minskar mängden administration avsevärt.

Stadsledningskontoret tillstyrker utredningens förslag om tydligare terminologi vad gäller krigsplacering och beredskapsregistrering. Stadsledningskontoret anser dock att beredskapsregistrering ska kunna genomföras även för en anställd som bedöms outhärdlig och oersättlig för upprätthållandet av en totalförsvarsviktig verksamhet. Stadsledningskontoret har hittills valt att krigsplacera ett snävt urval av anställda där individen och dess befattning bedöms outhärdlig och inte går att ersätta i ett kort tidsperspektiv.

Stadsledningskontoret tillstyrker utredningens förslag om bred aktivering av civilplikten. De prioriterade verksamhetsområden som utredningen föreslår bedrivs i betydande omfattning av kommuner och regioner och personalförstärkningar inom dessa är i många fall en avgörande förutsättning för att kunna upprätthålla verksamheten under höjd beredskap. Stadsledningskontoret finner det anmärkningsvärt att verksamheten kommunal teknisk förvaltning inte föreslås omfattas av aktivering eller vidare utredning. Kommunal teknisk förvaltning är grundläggande för samhällets funktionalitet och kommer behöva personalförstärkningar vid höjd beredskap. En betydande del av yrkeskategorierna inom kommunal teknisk förvaltning är kvalificerade och kan inte förstärkas genom omfördelning av interna resurser, anvisning genom allmän tjänsteplikt, eller frivilliga. Stadsledningskontoret föreslår därför att även verksamheter inom kommunal teknisk försörjning ska omfattas av aktivering.

Stadsledningskontoret vill också påtala det olyckliga i att ett antal av de ansvariga myndigheterna inte har bidragit till en rättvisande behovsanalys då de avstått från att samla in underlag från Sveriges 290 kommuner och 21 regioner. Stadsledningskontoret bedömer att en mycket stor del av de verksamhetsområden som ingår i utredningens förslag om civilplikt återfinns hos Sveriges 290 kommuner och 21 regioner och att behovsanalysen inte kan anses som fullständig utan underlag från dem.

Stadsledningskontoret delar utredningens bedömning att det behöver finnas möjligheter att inrikta och samordna delar av personalförsörjningen på en övergripande nationell nivå och tillstyrker därmed förslaget om en nationell funktion eller sektor för personalförsörjning av det civila försvaret.

Stadsledningskontoret tillstyrker utredningens förslag om att ge MSB i uppdrag att i samverkan med Försvarmakten utreda de frivilliga försvarsorganisationernas roll i det civila försvaret. Stadsledningskontoret anser dock inte att det är uppenbart att frivilliga försvarsorganisationer nödvändigtvis bör få en större roll i arbetet med att tillgodose behoven av personalförstärkningar i Stockholms stad. Stockholms stad bedömer att stora delar av den egna personalförsörjningen kan omhändertas genom intern omfördelning av personella resurser och det är därmed inte säkert att staden kommer ha ett stort behov av frivilliga försvarsorganisationer i händelse av höjd beredskap.

Stadsledningskontoret tillstyrker vidare utredningens förslag om utökade uppgiftsskyldigheter och utredningens förslag om säkerprovning i samband med civilplikt.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen anser remissen besvarad i enlighet med vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.